

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 6 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Науризбаева Нуржамал Қудайбергенова

TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR 14-22

Ortiqov Yosin Abdulboqiyevich

DUNGANSHUNOSLIK TADQIQOTLARI TARIXSHUNOSLIGI (1990-2023) 23-34

Бобожонова Феруза Хаятовна

СОВЕТ ҲОКИМИЯТИ ДАВРИДА ҚҲЙИ ВА ҲРТА ЗАРАФШОН ВОҲАСИДА ТАЪЛИМ ТИЗИМИ 35-40

Halimov Tal'at

XX ASRNING 20-30 YILLARIDAGI QULOQLASHTIRISH SIYOSATI VA UNING SALBIY OQIBATLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA) 41-45

Ilhomov Ziyovutdin Adxamovich, Shukurov Rustam Jo'raqulovich

ALEKSANDR BEKOVICH-CHERKASSKIY EKSPEDITSIYASINING BA'ZI TAFSILOTLARI: EKSPEDITSIYANING BOSHLANISHI 46-54

Tilavova Shahnoza Salohitdinovna

MA'RIFATPARVARLARNING MATONATLI AYOLI XAYRINISO MAJIDXONOVA (1905-1937) HAYOTI VA FAOLIYATIGA CHIZGILAR 55-59

Жайнаров Обиджон Ҳамид Ҳғли

XX АСР 20-ЙИЛЛАРИДА ҲЗБЕКИСТОНДА АДВОКАТУРА ТИЗИМИДАГИ ҲЗГАРИШЛАР (ФАРФОНА ВИЛОЯТИ МИСОЛИДА) 60-64

Toshpo'latov Mamadali Zaynidin o'g'li

NUROTA TUMANI YOSHLARINI QO'LLAB-QUVVATLASH YUZASIDAN AMALGA OSHIRILGAN CHORA-TADBIRLARNING TARIXIY TAHLILI (2017-2024) 65-73

Umarov Baxtishod

SOMONIYLAR DAVRIDA BUXORODA ILM-FAN RIVOJI (TARIX VA TIBBIYOT MISOLIDA).. 74-79

Йўлдошев Салимжон Валиевич

ИНТЕГРАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ ВА ХАЛҚ ҲЙИНЛАРИ 80-85

Askarov Azimjon Odiljon o'g'li

O'RTA OSIYODAGI ANGLIYA-ROSSIYA RAQOBATINING TARIXIY KONTEKSTI VA KATTA O'YIN SIYOSATINING VUJUDGA KELISHI 86-91

Eshchanov Hurmat Matnazarovich

O'ZBEKISTON HUDUDI BRONZA DAVRIDA TOPOGRAFIK XUSUSIYATLARNI ETNIK JARAYONLARI KARTOGRAFIYASI..... 92-95

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

O'ZBEKISTONDA AHOLI MIGRATSIYASI VA UNGA TA'SIR ETGAN IJTIMOYIYIQTISODIY

OMILLAR	96-100
<i>Raimov Mamasoat Safar o'g'li</i> ESKI TERMIZ HAQIDA TARIXIY MA'LUMOTLAR	101-105
<i>Usmanov Jahongir Xo'jaqulovich</i> MARKAZIY OSIYO TARIXSHUNOSLIGIDA ILK ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI	106-109
<i>Usmanova Inobat Ibragimovna</i> PROCESSES OF GEOGRAPHICAL LOCATION OF THE IRON AGE POPULATION OF UZBEKISTAN	110-115
<i>Bekmirzayev Islomjon Ibrohim o'g'li</i> O'RTA G'OVASOY HUDUDI QADIMGI DAVR AHOLI TURAR-JOYLARI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	116-120
<i>Gadoyev Dadaxon Xayrulloevich</i> BUXORDAGI "MASJIDI BALAND" MASJIDI QURILISHI VA TARIXI	121-125
<i>Rajabova Sabohat Bobirovna</i> IQTISODIY HAYOTDA TADBIRKOR AYOLLARNING TUTGAN O'RNI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)	126-132
<i>Aloxunov Alisher Ahmadjonovich</i> ARXELOGIYADA GEOGRAFIK AXBOROT TIZIMLARIDAN FOYDALANISHNING ASOSIY IMKONIYATLARI XUSUSIDA	133-138
<i>Sharopov Saidusmon Saidaxmadovich</i> XIX ASR OXIRI VA XX ASR BOSHLARIDA BUXORO AMIRLIGINING JANUBISHARQIY HUDUDI SHAHARLARI, XUSUSAN QARSHI, SHAHRISABZ VA KITOB SHAHARLARINI RUS TARIXCHILARI ASARLARIDA YORITILISHI	139-144
<i>Axmedova Gulchehra O'skinovna</i> SHEROBOD VOHASI NOMODDIY MADANIYATI DURDONALARI	145-149
<i>Abduraximov Husniddin</i> O'ZBEKISTON VA AVSTRIYA RESPUBLIKASI O'RTASIDA INVESTITSIYAVIY, HUQUQIY HAMDA ILM-FAN SOHASIDA HAMKORLIKNING MUSTAHKAMLANISHI	150-158
<i>Turopova Mohidil Turdiyevna</i> O'ZBEKISTON JUNUBIY HUDUDLARI TOPONIMIKASINING TABIAT BILAN BOG'LIQLIGI VA URF-ODATLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	159-163
<i>Annayeva Zarifa Musurmonqulovna</i> EKOLOGIK HOLATNI BARQARORLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	164-168
<i>Ahmadov Xurshid San'atovich</i> "CHIG'ATOY IMLOSI" VA MILLIY ZIYOLILAR	169-175
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O'ZBEKISTON VA GERMANIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	176-179

<i>Жумаева Шоҳида Чориевна</i> МУСТАҚИЛЛИК ДАВРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ	180-186
<i>Elmuratova Umida Farxadovna</i> TA'LIM IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHNING GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	187-191
<i>Nazarov Otabek Muzrobovich</i> XX ASRNING 80-YILLARI QATAG'ONLIK SIYOSATINING SURXONDARYODAGI IJTIMOYIY- IQTISODIY JARAYONLARGA TA'SIRI	192-197
<i>Kupaysinov Ismoyiljon Ahmadjanovich</i> 1950-1990 YILLARDA ANDIJON OBLASTI JAMOAT TRANSPORTI FAOLIYATI VA UNDAGI AYRIM MUAOMMOLARNI MATBUOTDA YORITISHI ("KOMMUNIST" GAZETASI MATERIALLARI MISOLIDA)	198-202
<i>Oripova Laylo Zafarovna</i> O'ZBEKISTON YOZUVCHILAR UYUSHMASI FAOLIYATI TARIXIGA NAZAR	203-207
08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI	
<i>Magsud Azad Guliyev</i> OZARBAYJONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISH: SO'ROQ NATIJALARINI TAHLIL QILISH	208-214
<i>Глазова Марина Викторовна</i> ВКЛАД «ЗЕЛЕНОВОГО» УЧЁТА В ФИНАНСОВОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ В УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ КОМПАНИЙ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ: МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	215-231
<i>Oratov Jaxongir Jurayevich</i> RAQAMLI INNOVATSIYALAR DAVRIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI VAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR	232-238
<i>Шадиева Дилдора Хамидовна</i> БАНК СОҲАСИГА РАҚАМЛАШТИРИШ ЖАРАЁНЛАРИНИНГ ТАЪСИР	239-243
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> TURISTIK KORXONALARDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI RAQOBATBARDOSHLIGINI VAHOLASH	244-255
<i>Sattarov Umirzoq Normengovich</i> MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA TRANSFORMATSIYALASH JARAYONI... ..	256-262
<i>Хамдамов Шавкат Комилович</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА И БОРЬБА С БЕДНОСТЬЮ: СТРАТЕГИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	263-267
<i>Хайитов Жамшид Холвоевич</i> ИҚТИСОДИЁТДА ОБОДОНЛАШТИРИШ ХИЗМАТЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ – ДАВР ТАЛАБИ	268-272
<i>Xurramov Azamat Fayzullayevich</i> BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI	273-278

Алимханова Нигора Алимхановна
 ТОВАР-МОДДИЙ ЗАХИРАЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛАШ 279-287

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Жумаев Ойбек Маратович
 О‘ЗБЕКИСТОНДА КАМБАГ‘АЛЛИКНИ ҚИСҚАРТИРИШ ДИНАМИКАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЙOSIY
 ИНАТЛАРИ 288-296

Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна
 ХОЖА АҲРОР ТАЪЛИМОТИДА ИНСОНИЙ ҲАҚИҚАТ МАСАЛАСИ 297-302

Хайридинов Аббосхон Анварович
 ҒАРБ МАДАНИЯТИНИ ОММАЛАШИШИГА ИЧКИ ОМИЛЛАР ТАЪСИРИ 303-311

Мухамеджанова Лалихон
 АХЛОҚНИНГ ЖАМИЯТДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ВА БАРҚАРОРЛАШТИРУВЧИ
 ФУНКЦИЯЛАРИ 312-317

То‘ева Муҳаййо Шuhrat qizi
 О‘ЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASINING YANGILANISH JARAYONIDA XOTINQIZLAR INNOVATSION
 ТАФАККУРИНИ OSHIRISH VA FAOLLASHUVI BORASIDAGI SIYOSATI:UMUMNAZARIY
 ТАHLILLAR..... 318-322

Ro‘zimurodov Siroj Madatovich
 OILANING IJTIMOIIY-IQTISODIY MUNOSABATLARNI SHAKLLANTIRISHDA MA’NAVIY-
 AXLOQIY TARBIYANING TA’SIRI 323-326

Ravshanov Ulug'bek Rahbarovich
 AXBOROT GLOBALLASHUVI SHAROITIDA YOSHLARDA MILLIY O‘ZLIKNI TARBIYALASH
 MASALALARI 327-332

Allayarova Marxabo Mavlanovna
 SHAXS BADIY IJODINI SHAKLLANTIRISHNING ESTETIK MUAMMOLARI VA
 MA’NAVIYAT 333-337

Хашимов Шерахон Жўрахонович
 ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚАРО ИМИДЖИНИНГ ЮКСАЛИШИДА ТИББИЁТ ТУРИЗМИНИНГ
 ТУТГАН ЎРНИ..... 338-342

Soatov Rasul Muxitdinovich
 BOBORANIM MASHRAV HAYOTI VA IJODIDA TASAVVUFGA DOIR QARASHLAR
 TAHLILI 343-348

Ashurov Navfal Burxonjon o‘g‘li
 MOVAROUNNAHR MIQYOSIDA NASAF SHAHRINING ILMIIY-MADANIY ASOSLARI 349-352

Ўразалиева Гулшада Бекнўлатовна
 ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ - ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН СТРАТЕГИЯСИНИНГ УСТУВОР
 ЙЎНАЛИШИ 353-358

Xudaynazarov Samad Xudayberdiyevich, Turgunov Azim Turgunovich
 JAMIYATNING MA’NAVIY - IJTIMOIIY RIVOJLANISHIDA O‘ZBEK XALQI MILLIY
 QADRIYATLARINING O‘RNI 359-364

<i>Suvanov Ilhom Abdixalilovich</i> AXBOROT-MAFKURAVIY TAHDIDLARGA QARSHI KURASHDA MILLATLARARO TOTUVLIK VA DINIY BAG'RIKENGLIKNI TA'MINLASHNING AHAMIYATI	365-371
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> SHARQ ALLOMALARI ASARLARIDA OILA VA TARBIYA MASALALARI	372-376
<i>Kayumova Aziza Toshmuradovna</i> IBN XALDUNNING JAMIYAT VA IJTIMOYIY TARAQQIYOT TO'G'RISIDAGI QARASHLARI	377-381
<i>G'ulomov Obid G'ayratovich</i> YOSHLAR MA'NAVIY KAMOLOTIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY-MADANIY OMILLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	382-385
<i>Панжиев Суҳроб</i> ГЛОБАЛЛАШУВ ВА ҒОЯВИЙ ТАҲДИДЛАР ДАВРИДА ҲАҚИҚАТ ТУШУНЧАСИНИНГ АҲАМИЯТИ	386-391
<i>Matnazarova Muhayyo Axmetjanovna, Azimova Charos Azamatovna</i> “ETNOS”, “MILLAT” TUSHUNCHALARINING MAZMUN-MOHİYATI VA ULARNING ILMIY- NAZARIY TAHLILI	392-398
<i>Amanov Alisher Kaxramonovich</i> VAQTNILMIY JIHATDAN TAHLIL QILISH HAMDA UNIFALSAFIY VA MADANIY NUQTAI NAZARDAN O'RGANISH	399-404
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Пайзибаева Мадинахон Собиржон қизи</i> БРИТАНИЯ ХАЛҚ ЭРТАКЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА КЕЛЬТ МИФОЛОГИЯСИНИНГ ТАЪСИРИ ВА ЎРНИ	405-409
<i>Tevosyan Gayane Arturovna</i> O'ZBEK VA RUS TILI GRAMMATIKASINING QIYOSIY TIPOLOGIYASI	410-417
<i>Boynazarov Islom Abduxalimovich</i> INGLIZ TILIDAGI FALSAFIY TERMINLARDASINONIMIYAHODISASI	418-421
<i>Bahriddinova Yulduzxon Bahriddin qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI BOTANIK TERMINLARNING NOMINATIV TAHLILI VA BINAR NOMLANISHI	422-426
<i>Javliyev Mansurbek Odil o'g'li</i> KONSEPT TUSHUNCHASINING HOZIRGI ZAMON LINGVISTIKASIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	427-431
<i>Ruziyev Xusniddin Baxritdinovich</i> PARALLEL KORPUSLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	432-436
<i>Rahimova Shahnoza Palvannozirovna</i> INGLIZ TILIDAGI IBORALARNI O'RGANISHDATARJIMAMUAMMOLARI	437-442
<i>Muhamadiyev Timur Urazovich</i> INGLIZ TILIDAGI OAVDA OMMAVIYLASHMAGAN IBORALARDAN FOYDALANISH	443-446

<i>Панжиева Насиба Нармахматовна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СЕМАНТИЧЕСКОГО ПОЛЯ	447-451
<i>Умирова Дилфуза Суюновна, Асадов Шухрат</i> ОБРАЗОВАНИЕ ЯВЛЯЕТСЯ НЕОТЪЕМЛЕМОЙ И НЕПРЕРЫВНОЙ ЧАСТЬЮ ПРАВ И ИНТЕРЕСОВ ЧЕЛОВЕКА	452-456
<i>Ибрагимова Мохира Муратовна</i> ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ПСИХОЛОГИЗМ И ЕГО ФУНКЦИИ В ТВОРЧЕСТВЕ ВИРДЖИНИИ ВУЛЬФ	457-464
<i>Тойчиева Насибахон Суранбаевна, Ткебучава Ирина Георгиевна, Темирова Шоира Гайбуллаевна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ ЛИНГВИСТИКИ	465-477
<i>Nurimova Diyora</i> LIRIK DISKURS VA UNING MOHIYATI	478-482
<i>Axmadjonova Mohinur Iqboljon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILIDA NUTQ AKTLARINING SEMANTIK TUZILISH TAHLILI	483-491
<i>Jumanazarov Shukurali Tashmamatovich</i> KORPUS TUZISH TEXNOLOGIYASI.....	492-495
<i>Samadova Oydin Ilxomjon qizi</i> FRAZEOLOGIK BIRLIK TUSHUNCHASI HAMDA UNING QO'LLANILISHI	496-500
<i>Xatrayeva Rano Rajabovna</i> XX ASR INGLIZ ILMIY FANTASTIKASINI TARJIMA QILISH XUSUSIYATLARI	501-505
<i>Ermatov Ixtiyor, Mamatqulov Azizbek</i> A.HOJIYEVNING TERMINOLOGIK LUG'ATLARI XUSUSIDA	506-510
<i>Muxtorova Moxlaroyim</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TANBEH BERISHNI BILDIRUVCHI BIRLIKLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	511-517
<i>Abdullayeva Nilufar Ramazonovna, Aliqulova Rohila</i> O'SIMLIK NOMLARI BILAN BOG'LIQ TARBIYAGA OID MAQOL VA MATALLARNING CHOG'ISHTIRMA TAHLILI	518-521
<i>Носирова Мубина Олимовна</i> СПЕЦИФИКА ОТРАЖЕНИЯ АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИХ ПОСЛОВИЦ В СЛОВАРЯХ РАЗНОСИСТЕМНЫХ ЯЗЫКОВ	522-528
<i>Xasanov Zafar Baxtiyorovich</i> ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA SPORT ATAMALARINI O'RGANISHNING NAZARIY ASOSLARI	529-534
<i>Рахматов Бекзод Уктам угли</i> СОЦИАЛЬНО-ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ ПОНЯТИЯ «УЧИТЕЛЬ»	535-539

Yaxyoyev Fayzullo muhammadsoli o'g'li
XX ASRNING IKKINCHI YARMIDA ALISHER NAVOIY LIRIKASIGA DOIR MATNSHUNOSLIK
BILAN BOG'LIQ TALQINLAR..... 540-546

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
KORPUS TURLARINING LINGVISTIKA SOHASINI TARAQQIY ETTIRISHDAGI
AHAMIYATI 547-551

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович
МАЪНАВИЙ ЗИЁН КОМПЕНСАЦИЯСИ МИҚДОРINI АНИҚЛАШНИНГ НАЗАРИЙ ВА
АМАЛИЙ MASALALARI 552-559

Fayzullayev Aslbek Ulug'bek o'g'li
MULKNI QASDDAN NOBUD QILISH YOKI UNGA ZARAR YETKAZISH UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI 560-564

Элмуродов Ҳусан Элмуродович
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ СОҲАСИДА ЎҚУВДАН ҲАМДА БИЛИМ ВА
КЎНИКМАЛАРИ ТЕКШИРУВДАН ЎТМАГАНДА ИШДАН ЧЕТЛАШТИРИШ..... 565-572

Аслонова Лайло Олимовна
ИЛМИЙ ХОДИМЛАР ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИНИ БЕЛГИЛАШНИНГ АЙРИМ
MASALALARI 573-583

Файзиева Гулрух Мухаммади кизи
НЕКОТОРЫЕ ПОНЯТИЯ В СФЕРЕ ГАРАНТИИ ПРАВО НЕПРИКОСНОВЕННОСТИ
ЖИЛИЩА 584-588

Ибрагимова Сабина Эркиновна
К ВОПРОСУ О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ В СФЕРЕ
ДОСУДЕБНОГО УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН..... 589-593

Tosheva Maftuna Anvar qizi
AXLOQQA QARSHI JINOYATLARNING JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI 594-600

Халилов Дониёр Нортажиевич
КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРАВ И
СВОБОД В СОЦИАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ 601-607

Файзуллаева Нигорахон Равшановна
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОГОВОРА В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО
КУЛЬТУРНОГО ПРАВА 608-618

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi
OLiy TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM DASTURLARINI LOYIHALASHTIRISH ASOSIDA PEDAGOGIK
TA'LIM METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH ASOSLARI 619-626

Ubaydullaeva Jamila Hurramovna
DARS TURLARI VA DARSNI REJALASHTIRISHGA NISBATAN YONDOSHUVLAR 627-631

- Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna, Panjjeva O'g'ilshod Baxodir qizi, Jo'raev Baxodir Norbo'tayevich*
O'QUVCHILARGA TABIATNI ASRASH VA EZOZLASHNI "YASHIL MAKON" MILLIY
TEKNOLOGIYA LOYIHASI ASOSIDA AMALIY ANJUMANLAR ORQALI OLIB BORISH 632-640
- Юлдошев Рустам Дилшод угли*
РОЛЬ ПРАГМАТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ИЗУЧЕНИИ ЯЗЫКА И КОММУНИКАТИВНОМ
ПРОЦЕССЕ 641-645
- Razzakov Baxrom Abdug'afurovich*
BO'LAJAK MUHANDISLAR UCHUN OG'ZAKI MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH:
INGLIZ TILI DARSLARIDA TRANSPORT TERMINOLOGIYASINI
O'RGANISHGA MISOLIDA..... 646-650
- Salimova Shahlo Sayfulloyevna*
TA'LIM TIZIMIDA XAVFSIZ MUHITNI YARATISH MUAMMO VA ISTIQBOLLARI 651-656
- Kuchkarova Arofathon*
MATEMATIKA DARSLARIDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH
(GEOGEBRA DASTURI MISOLIDA) 657-661
- Radjabova Gulnoza Giyosiddinovna*
YOZISH BO'YICHA KO'RSATMALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY AMERIKA
INGLIZ TILI KORPUSINING (COCA) ROLI 662-669
- Sharifov Muxriddin Kamoladdin o'g'li*
PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASALARIDA MAXSUS FANLARNI O'QITISH
ISTIQBOLLARI 670-675
- Saidova Surayyo Yarqulovna*
NOFILOGIK TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI O'QISH KOMPETENSIYASINI
RIVOJLANTIRISHDA SOHAVIY MATNLAR XUSUSIYATLARI VA MATN TANLASH
TAMOYILLARI 676-686
- Djalolov Furqat Fattohovich*
UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA INGLIZ TILI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH
VA SIFATINI YAXSHILASH YO'LLARI 687-691
- Niyazova Minara Baxramovna*
TEKNIKA OLIY O'QUV YURTLARIDA TALABALARNI FRANSUZ TILIGA QIZIQTIRISHNING
O'ZIGA XOS JIHATLARI..... 692-697
- Amrillayev Husniddin Ashrab o'g'li*
OLIY TA'LIMDA VIRTUAL LABORATORIYALARDAN O'QUV JARAYONIDA FOYDALANISHNING
PEDAGOGIK JIHATLARI 698-702
- Boboyeva Zarifa Jahonqulovna*
SPORT TAYYORGARLIK JARAYONLARINING ADAPTIV MEXANIZMLARI..... 703-708
- O'rozov Shahobiddin Ziyadullayevich*
AMIR TEMUR VA TEMURIYLAR DAVRIDA DAVLATNI BOSHQARISH TAMOIYILLARI..... 709-713
- Muxtshamova Parvina Zahitovna*
ESL DARSLARIDA HAQIQIY MATERIALLARDAN FOYDALANISH 714-716

Received: 20 May 2024
Accepted: 30 May 2024
Published: 19 June 2024

Article / Original Paper

THE PLACE AND IMPORTANCE OF THE HOUSEHOLD SECTOR IN A MARKET ECONOMY

Xurramov Azamat Fayzullayevich

Professor of Karshi engineering-economics institute, doctor of economic sciences

Email: azamat.khurramov@mail.ru

Abstract. This article presents the researcher's views and comments on the role and important aspects of households in a market economy. In particular, ideas, analysis and proposals are presented for improving the activities of households regarding the possibilities of conducting business activities on the basis of households, ensuring the financial independence of households and strengthening their place in the socio-economic life of the country.

Key words: household, entrepreneurship, market, financial independence, economy, sector, public policy, labor force.

BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA UY XO'JALIGI SEKTORINING O'RNI VA AHAMIYATI

Xurramov Azamat Fayzullayevich

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti professori, i.f.d.

Annotatsiya. Ushbu maqolada uy xo'jaliklarining bozor iqtisodiyotidagi o'rni va ahamiyatli jihatlari haqidagi tadqiqotchining fikr va mulohazalari bayon etilgan. Xususan, uy xo'jaliklari negizida tadbirkorlik faoliyatini bilan shug'ullanish imkoniyatlari, uy xo'jaliklari moliyaviy mustaqilligini ta'minlash va mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy hayotida ular o'rnini mustahkamlash xususidagi fikrlar, tahlillar va uy xo'jaliklari faoliyatini takomillashtirish bo'yicha takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: uy xo'jaligi, tadbirkorlik, bozor, moliyaviy mustaqillik, iqtisodiyot, sektor, davlat siyosati, ishchi kuchi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I6Y2024N40>

Kirish. Jahonda eng ko'p ommalashgan iqtisodiy subyekt sifatida uy xo'jaliklari sektorining asosiy qismi globallashuv jarayonlarining salbiy ta'siri natijasida kambag'al va qashshoqlikda hayot kechirmoqda. Ushbu xo'jaliklarni moliyaviy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash va to'la bandligini ta'minlash orqali iqtisodiy faolligini oshirish jahon va ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyotini rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Jahon bankining tadqiqotlariga ko'ra, uy xo'jaliklarida jamg'arish normasini ma'lum darajaga o'sishi iqtisodiyotda jalb etilgan xorijiy investitsiyalarni bir necha bor o'sishiga nisbatan yuqori samara beradi. Shuning uchun bugungi kunda jahon bankining iqtisodiy siyosatida eng ustuvor vazifa bu uy xo'jaliklarini kambag'allik va qashshoqlikdan, moliyaviy-iqtisodiy inqirozdan

chiqarish, iqtisodiyotda to'la inklyuziv bandligini ta'minlash, hamda ularni iqtisodiy faolligini oshirishga yo'naltirilgan imtiyozli kreditlar bilan ta'minlash bo'lib hisoblanadi.

Samarali iqtisodiy siyosat uy xo'jaliklarining plyuralligi va ularning o'ziga xos ehtiyojlarini hisobga olishi kerak va bunda daromadning barqaror darajasini saqlab qolish, ta'lim va malaka oshirish darajasini oshirish, mehnat sharoitlarini yaxshilash va ijtimoiy himoyani ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Iqtisodiyotning muvaffaqiyatli ishlashi uchun uy xo'jaliklari va boshqa xo'jalik yurituvchi sub'ektlar manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash kerak. Barqaror iqtisodiy o'sish va hayot sifatini yaxshilash uchun ushbu sub'ektlar o'rtasidagi hamkorlik uyg'un va o'zaro manfaatli bo'lishi kerak.

Dunyodagi mamlakatlar qishloq xo'jaligi iqtisodiyotida uy xo'jaliklarining o'rni katta. Ular qishloq xo'jaligi mahsulotlarining asosiy qismini ishlab chiqaradi. Raqamlarda ifodalaydigan bo'lsak, Yevropa mamlakatlari yalpi milliy mahsulotining 50 foizi, Osiyo davlatlarida esa 65-82 foizi, Lotin Amerikasida 68 foizdan ko'prog'i, AQShda esa 95 foizdan ko'prog'i uy xo'jaligi negizida tashkil etilgan tadbirkorlik ulushiga to'g'ri keladi.

O'zbekiston Respublikasida ham keng ko'lamlı iqtisodiy islohotlar natijasida uy xo'jaliklarining salohiyati oshib, rivojlanishi barqarorlashdi. Mamlakat bo'yicha uy xo'jaliklarining soni, oilalar daromadlari ko'paydi, uy xo'jaliklarining daromad olish imkoniyatlari ham kengayib bormoqda. Uy xo'jaliklarida qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish faoliyatining jadal rivojlanishi orqali qishloq aholisi bandligi oshdi. Shuningdek, uy xo'jaliklari faolligini oshirish yo'nalishlari, qishloq xo'jaligi tadbirkorligini oshirishdagi o'rni va ahamiyati, qishloq aholisining daromadlari, qishloq xo'jaligida raqamli texnologiyalardan foydalanish hisobiga yangi ish o'rinlarini yaratish, kambag'allikni qisqartirish, qishloq xo'jaligini diversifikatsiya qilish hamda ushbu yo'nalishlar uy xo'jaliklarining o'rni va ahamiyatli jihatlarini tadqiq etish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Milliy hisoblar tizimida uy xo'jaligiga "birgalikda istiqomat qiluvchi, o'z daromadlari va boylıklarini to'lig'icha yoki qisman birlashtiruvchi, ma'lum bir tovar va xizmatlarni, asosan uy-joy va oziq-ovqat mahsulotlarini birga iste'mol qiladigan insonlarning uncha katta bo'lmagan kichik guruhi deb baho berilgan. Uy xo'jaligi bir yoki bir-necha kishidan tashkil topgan bo'lib, uy-joy va daromaddan o'zaro hamjihatlikda foydalanish va xarajatlarni birgalikda amalga oshirish ma'lum insonlar guruhini yagona bir uy xo'jaligi sifatida tan olish uchun yetarli hisoblanadi" -deb, ta'rif beriladi [8, 99-6.].

Uy xo'jaligi ijtimoiy ishlab chiqarishda band bo'lgan va band bo'lmagan shaxslarni, ishlab chiqarish vositalari, yer, yirik va mayda kapital egalari, yollanma ishchilar va barcha iste'molchilarni o'z ichiga qamrab oladi [4, 113-6.].

Tadqiqotchi Sh.Dj.Badalovning "Milliy iqtisodiyotda uy xo'jaliklarining iqtisodiy funksiyalari" nomli monografiyasida uy xo'jaliklarni etnodemografik tasnifi berish orqali, uning quyidagi turlarini keltiradi: bir oilali, ko'p oilali, oilasiz va aralash [1, 4-6.].

Institutsionalizm oqimining vakillaridan biri G.Bekker va uning izdoshlari fikriga ko'ra, uy xo'jaligi a'zolari bir-birlariga nisbatan mavqelari, huquq va majburiyatlari belgilab beriluvchi ixtiyoriy bitimlarni tuzuvchi kontragentlar sifatida maydonga chiqadilar. Bitim tuzgan tomonlar o'zaro hamkorlik qilishga va oiladagi rejalashtirilayotgan bolalar soni, uy yumushlarini bajarish, uydan tashqarida band bo'lish, uzoq muddatli foydalanishga

mo'ljallangan tovarlarni xarid qilish kabi qator masalalar borasida jamoaviy yoki avtoritar tarzda qarorlar qabul qilishga tayyor bo'lishlari lozim [2, 296-6.].

Mazkur tadqiqotni o'tkazishda biz uy xo'jaliklari faoliyatiga oid statistik ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlarni o'rgandik, uy xo'jaliklari masalalari bilan shug'ullanuvchi davlat organlari vakillari va uy xo'jaliklari a'zolari bilan suhbat hamda anketa so'rovlarini o'tkazdik. Olingan ma'lumotlar qiyosiy tahlil qilindi. Analiz, sintez, mantiqiy nazorat va xulosalash metodlaridan keng foydalanildi.

Muhokama. Bozor iqtisodiyotida jami iqtisodiy subyektlar orasida eng ko'p ommalashgani bu – uy xo'jaliklari hisoblanadi. Mamlakatimiz iqtisodiyotida bozor munosabatlarining rivojlanganligi ko'p jihatdan uy xo'jaliklarining o'z zimmalariga yuklatilgan vazifalarning qanchalik darajada samarali bajarishlariga bog'liqdir.

Uy xo'jaligining iqtisodiy mazmunini tahlil etishda, uning ikki jihati: xo'jalik yuritish turi va takror ishlab chiqarish tuzilmasi sifatida qarab chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi. Xo'jalik yuritish turi sifatida– unga yuklatilgan asosiy vazifa uy xo'jaligi a'zolarining ehtiyojlarini qondirishni maqsad qilib olgan iqtisodiy munosabat va jarayonlarning mustaqil ishtirokchisidir. Takror ishlab chiqarish tuzilmasi sifatida uy xo'jaligi iqtisodiyotda iqtisodiy resurslar, birinchi navbatda inson kapitalini takror ishlab chiqarish jarayonning uzluksizligini ifoda etadi. Mazkur nuqtai nazar asosida tahlil etilganda uy xo'jaligi o'ziga xos takror ishlab chiqarish usulini va yaxlit holda uy xo'jaligi bilan bog'liq bo'lgan iqtisodiy munosabatlar tizimining qayta takror hosil bo'lish mexanizmini ifoda etadi.

Uy xo'jaliklarining barcha funksiyalari u yoki bu darajada bir-biri bilan bog'liq va ayni paytda ular bir-birini taqozo qiladi. Bunda uy xo'jaliklarining funksiyalari o'zining yo'nalishiga bog'liq holda, ikki: uy xo'jaliklarining ichki ehtiyojlariga va tashqi jihatlarga, jamiyatga yo'naltirilgan bo'ladi.

Uy xo'jaliklari bajaradigan funksiyalarni mikroiqtisodiy va makroiqtisodiy funksiyalarga bo'lish maqsadga muvofiq. Ular bajaradigan mikroiqtisodiy funksiyalarga iste'mol, jamg'arish, investitsiya va shuningdek, mehnat va mehnatsiz ishlab chiqarish funksiyalari mansub bo'lsa, makroiqtisodiy funksiyalariga pirovard iste'mol, kapital jamg'arish va milliy ishlab chiqarishga hissa qo'shish kabilarni kiritamiz.

Jamiyatda sodir bo'layotgan ijtimoiy-demografik jarayonlarning xarakteri uy xo'jaliklarining holati, ijtimoiy institut sifatida ularning barqarorligi, ijtimoiy taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlari borasida ularning faoliyat yo'nalishlari va manfaatlarining o'zaro mosligi bilan to'g'ridan-to'g'ri yoki mutanosib tarzda uzviy bog'liqdir. Uy xo'jaliklarining takror ishlab chiqarish omillari turli-tumandir va ular yetarli darajada tadqiq etilmagan. Ularning mavjud iqtisodiy xulqi nazariyasi qoidalari hech biri samarali iqtisodiy tanlovni amalga oshiruvchi abstrakt iqtisodiy inson nazariyasi bilan mos tushmaydi. Neoklassik yondashuv doirasida uy xo'jaligining ichki funksiyalarining taqsimlanishi "inson kapitali" tushunchasidan foydalanishi evaziga yangicha ahamiyat kasb etadi. Keng ma'noda mazkur tushuncha insonning butun hayoti davomida to'plangan barcha hayotiy tajribalarining umumiylikini ifoda etadi.

Uy xo'jaligi doirasida eng muhim iqtisodiy resurslardan biri – ishchi kuchining takror ishlab chiqarish jarayoni amalga oshiruvchi yagona iqtisodiy subyektdir. Aynan uy xo'jaliklari doirasida inson kapitalining shakllanishi va jamg'arilishi amalga oshadi. Uy xo'jaliklarining takror ishlab chiqarish funksiyasi tabiiy ishlab chiqarish (farzand ko'rish va parvarishlash) va inson kapitalini takror ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Bu kapitalning yaratilishini, dastlabki

kapital jamg'arish, deb qarash mumkin va uning asosiy xarajatlari uy xo'jaliklari zimmasiga tushadi. Dastlabki jamg'arishdagi kapital yaratilgan, ishchi kuchida gavalangan kapital bo'lib, uni mehnat resurslari, ya'ni mehnat yoshiga yetganlarning o'sishini tavsiflaydi. Dastlabki kapitalning shakllanishi bolalarni tug'ilgach, parvarishlanishi, ta'lim-tarbiya berilib, voyaga yetkazilishi davomidagi xarajatlar miqdoriga bog'liq bo'ladi. Bu xarajatlar ota-onalar, davlat va nodavlat tashkilotlarning xarajatlaridan iborat. Biroq, ularning tarkibida ota-onalarning xarajatlari salmoqli ulushga ega.

Inson kapitalining dastlabki jamg'arilishida faqat uy xo'jaliklar emas, balki davlat ham ishtirok etadi, ya'ni u bolalarga o'z hisobidan bepul ta'lim-tarbiya beradi va tibbiyot xizmatlarini ko'rsatadi.

Uy xo'jaliklarining daromadlariga ish haqi bilan birga, tadbirkorlik daromadlari, mulk daromadlari (renta, foiz, ijara to'lovlari, dividendlar), davlat transfert to'lovlari (pensiylar, stipendiyalar, nafaqalar, ta'lim va sog'liqni saqlash sohasidagi bepul xizmatlar) va boshqa manbalardan olinuvchi daromadlarni qamrab oladi.

Bozor iqtisodiyotning o'ziga xos taqsimot qonuni bo'lib, unga ko'ra, "...iqtisodiyot subyektlari daromadi ularga tegishli resurslarning miqdori va samarali ishtirokiga bog'liq bo'ladi" [6, 97-6.]. Bu qonun bozor daromadlariga taalluqli. Ammo uy xo'jaliklari ixtiyoriga nobozor daromadlari ham kelib tushadi. Bu daromadni bozor qonunlari emas, balki ularning insonparvarlik munosabatlari yuzaga keltiradi. Daromadlar uy xo'jaliklarining xarid fondini hosil qiladi. Shu bois uy xo'jaligi uchun pul daromadini topish, xarid qurbini kafolatlash shartdir. "Daromad – bu o'z sohibining ixtiyorida bo'lgan zaruriy ne'matlar iste'molini ta'minlashning pul yoki moddiy asosini tashkil etadigan hamda yangidan daromad keltirish vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etuvchi ne'matlar yig'indisidan tashkil topgan resurslardir" [9, 20-6.]. Bu yerda daromad birinchidan, moddiylashtiriladi, ikkinchidan, uning mohiyati ishlatilishi jihatidan qaraladi.

Natijalar. Uy xo'jaliklarining funksional jihatidan egiluvchanligi ularning o'zgaruvchan iqtisodiy va ijtimoiy muhitda barqaror asosda mavjud bo'lishini belgilab beradi. Ma'lum bir vaziyatlarda uy xo'jaliklarining qator funksiyalari bajarilayotgan faoliyat doirasida minimum darajagacha tushib qolishi mumkin, vaziyatning o'zgarishi natijasida ular yana tezda faollashishi mumkin. Uy xo'jaliklarining tuzilmasi va ularga mos faoliyat sohalari, shuningdek ular bajaradigan funksiyalar dinamikasidagi o'zgarishlar uy xo'jaliklarining o'zgarib borayotgan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashish jarayonlarini ifoda etadi.

Qishloq hududlaridagi uy xo'jaliklarida uy ishlab chiqarishini va biznesni tashkil etish aholi bandligini ta'minlashning muhim va ayni paytda istiqbolli yo'nalishlaridan biri bo'lib hisoblanadi. Qishloq hududlarida ishsizlik darajasi yetarlicha yuqori bo'lib, u ko'pincha davomli tavsifga ega ekanligi bilan xarakterlanadi.

Biz o'z tadqiqotlarimizni asosan Qashqadaryo viloyatida o'tkazdik. Viloyatda 2 ta viloyatga va 12 ta tumanlarga bo'ysunuvchi shaharlar, 14 ta tuman, 117 ta shaharcha, 819 ta mahalla fuqarolar yig'inlari, 1042 ta aholi yashash punktlari mavjud.

1-jadval

**Qashqadaryo viloyati aholisi haqida ma'lumot [7, 57-6.].
(2024 yil 1-yanvar holatiga)**

Birlikda

Shahar va tumanlar nomi	Jami aholi soni	Uy xo'jaliklari soni	Oilalar soni
Jami:	3 560,6	710209	869453
Qarshi shahar	295,6	69 861	81 316
Shahrisabz shahar	147,2	28 997	35 312
<i>tumanlar:</i>			
G'uzor	222,2	42 881	52 847
Dehqonobod	159,5	28 995	35 594
Kasbi	293,1	39 709	49 472
Kitob	272,1	56 455	72 890
Koson	312,1	62 666	71 124
Ko'kdala	282,0	33 560	40 792
Qamashi	129,6	52 808	69 331
Qarshi	93,4	62 641	76 525
Mirishkor	166,6	23 361	28 077
Muborak	213,0	19 561	22 831
Nishon	188,7	34 469	38 487
Chiroqchi	267,9	49 899	62 432
Shaxrisabz	235,1	48 748	63 142
Yakkabog'	282,5	55 598	69 281

Qashqadaryo viloyatida 710209 ta uy xo'jaligi mavjud bo'lib, ularda jami 869453 ta oila ro'yxatga olingan. Tomorqa yer maydoniga ega uy xo'jaliklarining asosiy qismi qishloqlarda ro'yxatga olingan bo'lib, ularning aksariyati dehqonchilik va chorvachilik orqali o'z daromadlarini oshirib kelishmoqda.

2023 yilda uy xo'jaliklarining yalpi kreditlar bo'yicha qarz yukida o'sish kuzatildi. 2023 yil yakunida aholining yalpi kreditlar bo'yicha qarz yuki holatini yaxshilanishiga qaramay, ushbu ko'rsatkich yillik hisobda ortgan. 2023 yil davomida jismoniy shaxslarga ajratilgan jami kreditlar bo'yicha qarzga hizmat ko'rsatish nisbati o'rtacha 8 foizgacha ko'tarildi. Xususan, 2023 yil davomida kredit oluvchilar yillik daromadining sezilarli o'sishiga (41 foiz) qaramay, jismoniy shaxslarga ajratilgan jami kreditlar hajmida kuzatilgan yuqoriroq oshish (54 foiz) aholining jami qarz yuki ko'rsatkichini 2022 yilga nisbatan 1 foiz bandga ortishiga olib kelgan [5, 59-6.].

Qashqadaryo viloyatida 2024 yil 1-yanvar holatiga ko'ra 1826772 nafar kishi mehnat resursi sifatida hisobga olingan bo'lib, ularning 1220917 nafari ish bilan band, shundan 466405 kishi rasmiy sektorda, 586866 kishi norasmiy sektorda va 167646 kishi xorijiy mamlakatlarga ishlashga ketgan. 106100 kishi (8,6 foiz) ishga joylashishga muhtoj shaxs sifatida ro'yxatga olingan [3]. Viloyat qishloq aholisining aksariyat qismi ishsiz, lekin qishloqlardagi uy xo'jaliklari negizida tomorqadan foydalangan holda uy xo'jaliklari a'zolarining tadbirkorlik faoliyatini yo'lga qo'yish imkoniyatlari talaygina.

Xulosa. Milliy hisoblar tizimi standartlarining hozirgi talablariga ko'ra 6 ta sektor hisobi yuritiladi. Ushbu sektorlar ishida uy xo'jaligi iste'mol talabining asosiy manbai, tovarlar va xizmatlar ishlab chiqarishni rag'batlantirishi sababli, bozor iqtisodiyotida asosiy o'rinni

egallaydi. Uy xo'jaliklari xalq xo'jaligining turli tarmoqlarini ishchi kuchi bilan ta'minlaydi, ularning jamg'armalari va investitsiyalari moliyaviy bozorlarga va iqtisodiy barqarorlikka ta'sir qiladi.

Uy xo'jaligi sektorining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uning bozor iqtisodiyotiga ta'sirini yaxshilash uchun uy xo'jaliklariga soliq imtiyozlari berish, eng kam ish haqini oshirish va mehnat sharoitlarini yaxshilash kabi uy xo'jaliklari daromadlarini oshirish choralari joriy etish lozim. Bu ularning xarid qobiliyatini oshirib, tovarlar va xizmatlarga talabni rag'batlantiradi. Shuningdek, uy xo'jaliklari a'zolarining moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish kerak, bu uy xo'jaliklariga o'z jamg'armalari va investitsiyalarini yanada samarali boshqarishga yordam berib, iqtisodiy barqarorlikka erishishga xizmat qiladi. Ushbu chora-tadbirlarning amalga oshirilishi uy xo'jaliklari faoliyatini mustahkamlash, uning iqtisodiyotni rivojlantirishga qo'shgan hissasini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkonini beradi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Бадалов Ш.Дж. Миллий иқтисодиётда уй хўжаликларининг иқтисодий функциялари. - Т.: "Iqtisodiyot", 2013. –Б. 29.
2. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории. / Пер. с англ. М.: ГУ ВШЭ. - 2003. - 672 с.
3. <https://qashstat.uz/uz/rasmiy-statistika/labor-market-2>
4. Макконел К.Р., Брю С.П. Экономикс: Принципы, проблемы и политика/: в 2х томах- М.: Инфра-М, 2003. -386 с.
5. Moliyaviy barqarorlik sharhi (2023 yil). O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. –Т.: 2024. В. 167.
6. Ўлмасов А., Вахобов А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т., "Иқтисод-молия" 2014. Б. 434.
7. Qashqadaryo viloyati pasporti. Qarshi, 2024 yil. В. 297.
8. Система национальных счетов. -М., 1993.пар.4, -160 с.
9. Хасанов Р. Бозор даромадлари: моҳияти таркибий тузилиши ва табақаланиши. – Т. Т.М.И. Босмахоноси 2004. 19-20-б.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 6 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).